

Wykazów skrótów i oznaczeń	8
Wstęp	9
Rozdział I. Wprowadzenie	11
1.1. Pojęcie kary umownej	13
1.1.1. Kara umowna jako naprawienie szkody	16
1.1.2. Kara umowna a zastrzeżenie kary umownej	18
1.1.3. Akcesoryjny charakter kary umownej	19
1.2. Rys historyczny instytucji kary umownej w Polsce	22
1.2.1. Kara umowna na ziemiach polskich przed wprowadzeniem kodeksu zobowiązań	22
1.2.2. Kara umowna po wprowadzeniu kodeksu zobowiązań	23
1.3. Funkcje kary umownej	27
1.3.1. Funkcja kompensacyjna	28
1.3.2. Funkcja represyjna	30
1.3.3. Funkcja stymulacyjna	33
1.3.4. Funkcja symplifikacyjna	35
Rozdział II. Konstrukcja kary umownej	37
2.1. Ustawowe ograniczenie kary umownej do zobowiązań niepieniężnych ...	40
2.1.1. Kara umowna w zobowiązaniu pieniężnym	43
2.2. Suma pieniężna jako przedmiot kary umownej	44
2.2.1. Zasada walutowości, nominalizmu i waloryzacji w stosunkach z karą umowną	45
2.3. Sposób określenia wysokości kary umownej	46

2.4. Zastrzeżenie kary umownej	49
2.4.1. Kara umowna w relacjach z innymi zastrzeżeniami umownymi	53
2.5. Termin wymagalności zobowiązania o zapłatę kary umownej	55
2.6. Kara umowna a odsetki za opóźnienie	58
Rozdział III. Przesłanki powstania obowiązku zapłaty kary umownej	61
3.1. Porównywalność przesłanek zasadności żądania kary umownej do przesłanek dochodzenia odszkodowania na zasadach ogólnych kodeksu cywilnego	64
3.2. Kara umowna a szkoda	66
3.3. Wina dłużnika jako podstawa zapłaty kary umownej	71
3.4. Kara umowna na wypadek odstąpienia od umowy	74
3.4.1. Kumulacja kar umownych	78
3.5. Kara umowna w umowie przedwstępnej	81
Rozdział IV. Miarkowanie kary umownej	84
4.1. <i>Ratio legis</i> miarkowania kary umownej	89
4.2. Przesłanki miarkowania kary umownej	91
4.2.1. Wykonanie zobowiązania w znacznej części	92
4.2.2. Rażące wygórowanie kary umownej	95
4.3. Przyczynienie się wierzyciela do powstania szkody a kara umowna	102
4.4. Przedawnienie roszczenia o karę umowną	107
Rozdział V. Roszczenie o karę umowną i jego stosunek do innych uprawnień wierzyciela	109
5.1. Odróżnienie zbiegu z roszczeniem o wykonanie zobowiązania od zbiegu z roszczeniem odszkodowawczym	110
5.2. Zbieg z roszczeniem o wykonanie zobowiązania	112
5.2.1. Interes wierzyciela a zbieg z roszczeniem o wykonanie zobowiązania	113
5.2.2. Kara umowna zabezpieczająca interes w wykonaniu zobowiązania	115
5.2.3. Kwestia następczego zwolnienia dłużnika	116
5.2.4. Kara umowna obejmująca interes w należyтым wykonaniu zobowiązania	118

5.3. Zbieg z roszczeniami odszkodowawczymi	118
5.3.1. Kara umowna polegająca na przyjęciu domniemania poniesienia przez wierzyciela szkody odpowiadającej wysokości kary umownej	119
5.3.2. Kara umowna wyłączna	120
5.3.3. Kara umowna alternatywna	122
5.3.4. Kara umowna zaliczalna	124
5.3.5. Kara umowna kumulatywna	126
5.4. Ogólne zasady odpowiedzialności dłużnika	127
5.5. Modyfikacja kary umownej	129
5.6. Istota zastrzeżenia gwarancyjnego	132
5.6.1. Zastrzeżenie gwarancyjne a przepisy o karze umownej	133
Zakończenie	136
Bibliografia	140

Przedmiotem pracy jest instytucja kary umownej, która rozumiana jest jako ustalone z góry świadczenie odszkodowawcze przewidziane na wypadek naruszenia więzi obligacyjnej przez dłużnika. Jej zastrzeżenie jest umowną regulacją przyszłej odpowiedzialności odszkodowawczej. Tego rodzaju postrzeganie kary umownej uzasadnione jest brzmieniem treści art. 483–484 k.c., które stanowią o karze umownej jako cywilnoprawnej sankcji niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Zatem słusznym i właściwym poczynieniem było przedstawienie tej instytucji na tle obecnie obowiązującego prawa cywilnego.

Przedstawienie problematyki kary umownej jest uzasadnione ze względu na trzy kluczowe kwestie.

Pierwszą przyczyną jest znaczenie kary umownej w stosunkach zobowiązaniowych, dla których ogólny zakres obowiązku naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania jest niewystarczający. W szczególności chodzi o stosunki obligacyjne, które zmierzają do zaspokojenia niemajątkowych interesów wierzyciela. Rozwój tego rodzaju stosunków oraz konieczność ochrony tych interesów stanowi istotny przejaw rozwoju prawa cywilnego, ściśle powiązanego ze sferą autonomii woli stron. Jednocześnie ustawowy model odpowiedzialności odszkodowawczej pozostaje w prawie cywilnym dostosowany do majątkowego charakteru świadczenia. Zatem wymaga pogłębionych rozważań ustawowe rozszerzenie zakresu kompensacji szkód niemajątkowych. Kara umowna jest właściwą instytucją do zapewnienia wierzycielowi stosownej rekompensaty, gdyby nie mógł on uzyskać odpowiedniego odszkodowania na podstawie ogólnych przepisów kodeksu cywilnego. Jest to racjonalne rozwiązanie, gdyż prawodawca pozwala zastrzec świadczenie nieprzedstawiające wartości majątkowej, w związku z czym, praktycznym rozwiązaniem jest możliwość zezwolenia stronnym umowy określenia kompensacji, która będzie przysługiwać uprawnionemu, jeżeli nie otrzyma on świadczenia głównego zgodnie z treścią

umowy. W rezultacie, kara umowna stanowi instytucję prawną umożliwiającą ustalenie interesu przez strony umowy, jaki wierzyciel ma we właściwym wykonaniu zobowiązania, oraz wyjęciu tej kwestii spod oceny sądowej.

Problematyka pracy została również przedstawiona z tego względu, iż możliwość właściwego pełnienia przez karę umowną funkcji, determinowana jest sposobem wykładni i właściwej regulacji art. 483–484 k.c. W tej mierze orzecznictwo sądowe jak i doktryna prawa uwidaczniają rozbieżności. Różnice zdań dotyczą np. przesłanki braku wystąpienia szkody po stronie wierzyciela w zakresie żądania przez niego zapłaty kary umownej przy jednoczesnej niedopuszczalności sądowej kontroli tej przesłanki, czy też możliwości kumulacji kar umownych.

Trzecim argumentem uzasadniającym zajęcie się kwestią kary umownej jest zamiar przeanalizowania instytucji prawa kontraktowego jaką jest kara umowna, gdyż na przestrzeni czasu, przemianom uległy stanowiska dotyczące znaczenia autonomii woli stron oraz niemajątkowych aspektów stosunków obligacyjnych.